A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (első tanács)

2006. május 18. *

A C-397/03. P. sz. ügyben,

az **Archer Daniels Midland Co.** (székhelye: Decatur [Amerikai Egyesült Államok]),

az **Archer Daniels Midland Ingredients Ltd** (székhelye: Erith [Egyesült Királyság])

(képviselik őket: C. O. Lenz Rechtsanwalt, E. Batchelor, valamint L. Martin Alegi és M. Garcia solicitors, kézbesítési cím: Luxembourg)

fellebbezőknek,

* Az eljárás nyelve: angol.

a Bíróság alapokmányának 56. cikke alapján 2003. szeptember 19-én benyújtott fellebbezése tárgyában,

a másik fél az eljárásban:

az **Európai Közösségek Bizottsága** (képviseli: R. Lyal, meghatalmazotti minőségben, segítője: J. Flynn QC, kézbesítési cím: Luxembourg)

alperes az elsőfokú eljárásban,

A BÍRÓSÁG (első tanács),

tagjai: P. Jann tanácselnök, K. Schiemann, N. Colneric (előadó), Juhász E. és E. Levits bírák,

főtanácsnok: A. Tizzano,
hivatalvezető: M. Ferreira főtanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2004. november 18-i tárgyalásra,

a főtanácsnok indítványának a 2005. június 7-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az Archer Daniels Midland Co. (a továbbiakban: ADM Company) és leányvállalata, az Archer Daniels Midland Ingredients Ltd (a továbbiakban: ADM Ingredients) fellebbezésükben az Európai Közösségek Elsőfokú Bírósága T-224/00. sz., Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének (EBHT 2003., II-2597. o., a továbbiakban: megtámadott ítélet) hatályon kívül helyezését kérik, mivel az Elsőfokú Bíróság elutasította az EK-Szerződés 81. cikkének és az EGT-Megállapodás 53. cikkének alkalmazási eljárására vonatkozó, 2000. június 7-i 2001/418/EK bizottsági határozat (COMP/36.545/F3 „aminosavak"-ügy, HL 2001. L 152., 24. o., a továbbiakban: megtámadott határozat) részleges megsemmisítésére irányuló keresetüket.

2 Az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélettel többek között csökkentette az ADM Company-ra és az ADM Ingredients-re egyetemlegesen kiszabott bírság mértékét és a megtámadott határozat megsemmisítésére irányuló kereseti kérelmüket érdemben elutasította.

Jogi háttér

3 Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kelt egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) „Büntetés kiszabásának tilalma törvényi rendelkezés nélkül" című 7. cikkének (1) bekezdése előírja:

„Senkit sem szabad elítélni olyan cselekményért vagy mulasztásért, amely elkövetése idején a hazai vagy nemzetközi jog alapján nem volt bűncselekmény. Ugyancsak nem lehet a bűncselekmény elkövetése idején alkalmazható büntetésnél súlyosabb büntetést kiszabni."

4 Az Egyezmény hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének „Kétszeres eljárás alá vonás vagy büntetés tilalma" című 4. cikke szerint:

„1. Ha valakit egy állam büntető törvényének és büntető eljárási törvényének megfelelően egy bűncselekmény kapcsán már jogerősen felmentettek vagy elítéltek, e személlyel szemben ugyanennek az államnak az igazságszolgáltatási szervei ugyane bűncselekmény miatt nem folytathatnak büntető eljárást, és vele szemben abban büntetést nem szabhatnak ki.

[...]

3. A jelen cikk rendelkezéseitől az Egyezmény 15. cikkére hivatkozással nem lehet eltérni."

5 A Szerződés [81.] és [82.] cikkének végrehajtásáról szóló, 1962. február 6-i 17. sz. első rendelet (HL L 13., 204. o., 1962. február 21.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) 15. cikkének (2) bekezdése ekként rendelkezik:

„A Bizottság határozattal 1000-től 1 000 000 elszámolási egységig terjedő, vagy annál nagyobb összegű bírságot szabhat ki a vállalkozásokra vagy a vállalkozások társulásaira, de a bírság mértéke nem haladhatja meg a jogsértésben részt vevő

egyes vállalkozások megelőző éves üzleti forgalmának 10%-át, ha a vállalkozások szándékosan vagy gondatlanságból:

a) megsértik a Szerződés [81.] cikkének (1) bekezdését vagy [82.] cikkét; [...]

[...]

A bírság összegének megállapításakor a jogsértés súlyát és időtartamát is figyelembe kell venni."

6 A Bizottság „Iránymutatás a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről" című közleménye (HL 1998. C 9., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 171. o., a továbbiakban: iránymutatás) többek között kimondja:

„A [...] felvázolt elveknek biztosítaniuk kell, hogy a Bizottság határozatai a vállalkozások és a Bíróság előtt átláthatóak és pártatlanok legyenek, ugyanakkor fenn kell tartaniuk a vonatkozó jogszabályok alapján a bírságok kiszabása tekintetében az összforgalom 10%-ának korlátain belül a Bizottságra ruházott mérlegelési jogkört. E mérlegelésnek azonban egységes és megkülönböztetéstől mentes, a versenyszabályok megsértésének büntetése terén kitűzött célokkal összhangban álló politikát kell követnie.

A bírság összegének meghatározásánál alkalmazandó új módszer – amelyik egy, a súlyosbító, illetve az enyhítő körülmények figyelembevételével megfelelően növelt, illetve csökkentett alapösszegből indul ki – a következő szabályokat követi."

7 Az iránymutatás 1. A. pontjának negyedik és hatodik bekezdése szerint:

„Figyelembe kell még venni, hogy a jogsértők milyen tényleges gazdasági lehetőségekkel rendelkeznek ahhoz, hogy más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak kárt okozzanak, és a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő erővel bír.

[...]

Amennyiben a jogsértésben több vállalkozás is érintett (ilyenek például a kartellek), néhány esetben szükségessé válhat a három kategórián belül meghatározott összegek súlyozása annak figyelembevétele érdekében, hogy az egyes vállalkozások jogsértő magatartása milyen súlyú, és ebből következően milyen tényleges hatást gyakorol a versenyre, különösen, ha az azonos típusú jogsértéseket elkövető vállalkozások mérete között jelentős különbség áll fenn."

Az eljárás alapját képező tények

8 Az Elsőfokú Bíróság előtti kereset alapját képező tényeket a megtámadott ítélet a következőképpen ismertette:

„1 A felperesek [az ADM Company], és európai leányvállalata [az ADM Ingredients], a gabonatermék- és olajosmag feldolgozó ágazatban végzik tevékenységüket. 1991-ben jelentek meg a lizin piacon.

2 A lizin takarmányokban élelmezési célokra használt fő aminosav. A szintetikus lizint kiegészítő jelleggel használják olyan takarmányokban, amelyek nem tartalmaznak elegendő mennyiségű természetes lizint, mint például a gabonák, annak érdekében, hogy táplálkozási szakértők az állatok élelmezési igényeinek megfelelő fehérje alapú étrendet alakíthassanak ki. Azon takarmányok, amelyekhez szintetikus lizint adagolnak, elegendő mennyiségű természetes lizint tartalmazó takarmányokat, mint például a szója, is helyettesíthetnek.

3 1995-ben a Federal Bureau of Investigation (FBI) által folytatott titkos nyomozását követően több, a lizin piacon tevékenységet végző vállalat helyiségeiben házkutatást tartott. 1996 augusztusában és októberében az ADM Company, valamint a Kyowa Hakko Kogyo Co. Ltd (a továbbiakban: Kyowa), a Sewon Corp. Ltd, a Cheil Jedang Corp. (a továbbiakban: Cheil) és az Ajinomoto Co. Inc. társaságot az amerikai hatóságok a lizin árát rögzítő kartell megkötésével, és e termék eladási mennyiségeinek 1992 júniusa és 1995 júniusa közötti felosztásával vádolták meg. Az amerikai igazságügyi minisztériummal kötött megállapodásukat követően e vállalatokra az ügyben eljáró bíró bírságokat szabott ki, amelyeknek összege a Kyowa Hakko Kogyo Co. Ltd és az Ajinomoto tekintetében 10 millió amerikai dollár (USD) volt, az ADM Company tekintetében 70 millió USD volt, és a Cheil tekintetében 1,25 millió USD volt. A Sewon Corp.-ra kiszabott bírság ez utóbbi bevallása szerint 328 000 USD volt. Ezenfelül az ADM Company három vezetőjét szabadságvesztés-büntetésre és pénzbírság megfizetésére ítélték a kartellben játszott szerepük miatt.

4 1996 júliusában az Ajinomoto a Bizottság kartell ügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről szóló közleménye (HL 1996. C 207.,

4. o., a továbbiakban: együttműködésről szóló közlemény) alapján a Bizottságnak felajánlotta együttműködését a lizin piacán fennálló kartell létezésének, valamint annak az Európai Gazdasági Térségben (EGT) kifejtett hatásainak megállapítása érdekében.

5 1997. június 11-én és 12-én a Bizottság a 17. rendelet 14. cikke (3) bekezdésének alkalmazásával vizsgálatot indított [...] az ADM Company és a Kyowa Hakko Europe GmbH létesítményeiben. E vizsgálatokat követően a Kyowa Hakko Kogyo és a Kyowa Hakko Europe a Bizottság tudomására hozták együttműködési szándékukat és többek között a lizingyártók közötti megbeszélések időbeli menetrendjéről információt nyújtottak a Bizottságnak.

6 1997. július 28-án a Bizottság a 17. rendelet 11. cikkének alkalmazásával információkéréssel fordult az ADM Companyhoz, az ADM Ingredients-hez, a Sewon Corp.-hoz és annak európai leányvállalatához, a Sewon Europe GmbH-hoz (a továbbiakban együttesen: Sewon), valamint a Cheilhez az aminosavak piacán kifejtett magatartásukkal és az információkérésekben megjelölt kartellmegbeszélésekkel kapcsolatban. A Bizottság 1997. október 14-i levelét követően, amely arra hívta fel a figyelmet, hogy az ADM Company és az ADM Ingredients nem válaszolt kéréseire, az ADM Ingredients választ adott a Bizottság lizin piacot érintő kérelmére. Az ADM Company nem küldött semmiféle választ.

7 1998. október 30-án a Bizottság a részére nyújtott információk alapján az EK 81. cikk (1) bekezdésének és az EGT-ről szóló Megállapodás (a továbbiakban: EGT-Megállapodás) 53. cikke (1) bekezdésének megsértése miatt kifogásközlést küldött az ADM Company-nak és az ADM Ingredients-nek (a továbbiakban együttesen: ADM) valamint a többi érintett vállalkozásnak, vagyis Ajinomotónak és leányvállalatának, az Eurolysine SA-nak (a továbbiakban együttesen: Ajinomoto), a Kyowa Hakko Kogyo-nak és leányvállalatának, a Kyowa Hakko Europe-nak (a továbbiakban együttesen: Kyowa), a Daesang Corp.-nak (előzőleg Sewon Corp.) és európai leányvállalatának, a Sewon Europe-nak valamint a Cheilnek. Kifogásközlésében a Bizottság azzal vádolta e

vállalatokat, hogy az EGT-ben rögzítették a lizin árát, valamint az e piacra vonatkozó eladási kvótákat, illetve 1990 szeptemberétől (Ajinomoto, Kyowa és Sewon), 1991 márciusától (Cheil) és 1992 júniusától (ADM) 1995 júniusáig információt cseréltek az eladási mennyiségeikről. E kifogásközlés kézhezvételét követően a fellebbezők azt közölték a Bizottsággal, hogy nem vitatják e tényállást.

8 A Bizottság az érintett vállalkozások 1999. március 1-jei meghallgatását követően 1999. augusztus 17-én kiegészítő kifogásközlést küldött ez utóbbiaknak, amelyben azt állapította meg, hogy az Ajinomoto, Kyowa és Sewon legalább 1990 júniusától, a Cheil legalább 1991 elejétől, és a fellebbezők 1992. június 23-ától vettek részt a kartellben. A fellebbezők e kiegészítő kifogásközlésre 1999. október 6-án válaszoltak, kijelentve, hogy nem vitatják az ellenük felhozott tényállást.

9 Az eljárás befejezéseképpen a Bizottság meghozta a [megtámadott] határozatot. A Bizottság 2000. június 16-i levelével értesítette a fellebbezőket [a határozatról].

10 A [megtámadott határozat] az alábbi rendelkezéseket tartalmazza:

»*1. cikk*

[Az ADM Company] és európai leányvállalata [az ADM Ingredients], az Ajinomoto Company Incorporated és európai leányvállalata, az Eurolysine SA, a Kyowa Hakko Kogyo Company Limited és európai leányvállalata, a Kyowa Hakko Europe GmbH, a Daesang Corporation és európai leányvállalata, a

Sewon Europe GmbH, valamint [a Cheil] megsértették az EK-Szerződés 81. cikkét, valamint az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését azzal, hogy az EGT egész területére kiterjedő, a szintetikus lizin áraira, eladási mennyiségeire és az egyedi eladási mennyiségekre vonatkozó információk cseréjéről kötött megállapodásokban vettek részt.

A jogsértés időtartama a következő volt:

a) az [ADM Company] és az [ADM Ingredients] esetében: 1992. június 23-ától 1995. június 27-éig terjedő időszak;

b) az Ajinomoto Company Incorporated és az Eurolysine SA esetében: legkésőbb 1990 júliusától 1995. június 27-ig tartó időszak;

[...]

2. cikk

Az 1. cikkben meghatározott vállalkozások tekintetében a fenti cikkben megállapított jogsértés miatt a következő bírságok kerülnek kiszabásra:

a) az [ADM Company] és

az [az ADM Ingredients] tekintetében

(egyetemleges felelősség mellett) a bírság összege: 47 300 000 EUR

b) az Ajinomoto Company Incorporated és

az Eurolysine SA tekintetében

(egyetemleges felelősség mellett) a bírság összege: 28 300 000 EUR

[...]«

11 A bírságok összegének kiszámítása céljából a Bizottság a [megtámadott határozatban] az [...] iránymutatásban, valamint az együttműködésről szóló közleményben meghatározott módszert használta.

12 Először a bírságnak a jogsértés súlyosságának és időtartamának függvényében kiszámított alapösszege 39 millió EUR-ban került meghatározásra az ADM tekintetében. Az Ajinomoto, a Kyowa, a Cheil és a Sewon vonatkozásában a bírság alapösszegét 42, 21, 19, 5 és 21 millió EUR-ban állapították meg ([a megtámadott határozat] (314) preambulumbekezdése).

13 A Bizottság a bírságok jogsértés súlyosságának függvényében meghatározott kiindulási összegének megállapítása érdekében először is azt vette figyelembe, hogy az érintett vállalkozások a jogsértés jellegére, az EGT-ben fennálló lizin piacra gyakorolt konkrét hatására és az érintett földrajzi piac kiterjedésére tekintettel súlyos jogsértést követtek el. Ezután a jogsértés időszakának utolsó évében megvalósított teljes forgalmuk alapján úgy értékelte, hogy a jogsértést elkövető vállalkozások mérete között jelentős különbség volt, és ezért eltérően kezelte a vállalkozásokat. Ebből következően a bírságok alapösszegét az ADM és

az Ajinomoto tekintetében 30 millió EUR-ban, a Kyowa, a Cheil és a Sewon tekintetében 15 millió EUR-ban állapította meg (a [megtámadott határozat] (305) preambulumbekezdése).

14 Az egyes vállalatok által elkövetett jogsértések időtartama figyelembevételének, valamint az egyes bírságok alapösszege meghatározásának érdekében a Bizottság az így meghatározott kiindulási összeget évi 10%-kal, vagyis az ADM és a Cheil esetén 30%-kal, az Ajinomoto, a Kyowa és a Sewon tekintetében pedig 40%-kal növelte (a [megtámadott határozat] (313) preambulumbekezdése).

15 Másodsorban, súlyosító körülmények címén az ADM és az Ajinomoto ellen kiszabott bírságok alapösszegét mindkettő esetében 50%-kal, vagyis az ADM vonatkozásában 19,5 millió EUR-ra, az Ajinomoto vonatkozásában pedig 21 millió EUR-ra növelte azon indokkal, hogy a jogsértés elkövetésében e vállalkozások irányító szerepet töltöttek be (a [megtámadott határozat] (356) preambulumbekezdése).

16 Harmadsorban, enyhítő körülmények címén a Bizottság a jogsértés időtartama miatt a Sewonra kiszabott megnövelt bírság összegét 20%-kal csökkentette, azon indokkal, hogy e vállalkozás 1995 elejétől passzív módon vett részt a kartellben (a [megtámadott határozat] (365) preambulumbekezdése). A Bizottság ezenfelül a bírságok alapösszegét minden érintett vállalkozás tekintetében csökkentette azon indokkal, hogy mindegyikőjük végett vetett a jogsértésnek, amint az illetékes hatóság az első intézkedéseket meghozta (a [megtámadott határozat] (384) preambulumbekezdése).

17 Negyedsorban, a Bizottság a bírságok összegét az együttműködésről szóló közlemény D. címének értelmében »jelentősen csökkentette«. Ennek alapján a Bizottság az Ajinomoto és a Sewon részére a bírság azon összegének 50%-os csökkentését hagyta jóvá, amelyet együttműködés hiányában szabott volna ki

rájuk, a Kyowa és a Cheil részére 30%-os csökkentést, az ADM részére pedig 10%-os csökkentést hagyott jóvá (a [megtámadott határozat] (431) (432) és (435) preambulumbekezdése)."

Az Elsőfokú Bíróság előtti kereset és a megtámadott ítélet

9 2000. augusztus 25-én a fellebbezők a megtámadott határozat ellen keresetet nyújtottak be az Elsőfokú Bírósághoz.

10 Keresetük a bírságot kiszabó határozat megsemmisítésére, illetve a határozat által kiszabott bírság csökkentésére irányult.

11 A megtámadott ítéletben az Elsőfokú Bíróság:

– 43 875 000 EUR-ban állapította meg a fellebbezőkkel szemben egyetemlegesen kiszabott bírság összegét;

– a kereseti kérelmet ezt meghaladóan elutasította;

– a fellebbezőket saját, valamint az Európai Közösségek Bizottsága költségei háromnegyedének viselésére, az utóbbit pedig saját költségei egynegyedének viselésére kötelezte.

A felek Bíróság előtti indítványai

12 A fellebbezők azt kérik, hogy a Bíróság:

– helyezze hatályon kívül a megtámadott ítéletet, mivel az Elsőfokú Bíróság elutasította a megtámadott határozat elleni kereseti kérelmüket;

– semmisítse meg a megtámadott határozat 2. cikkét az ADM-et érintő rész tekintetében;

– másodlagosan, a 2. cikk második francia bekezdése tekintetében módosítsa a megtámadott határozat 2. cikkét megsemmisítve vagy csökkentve az ADM-mel szemben kiszabott bírságot;

– másodlagosan, a második és harmadik francia bekezdés tekintetében utalja vissza az ügyet az Elsőfokú Bírósághoz, hogy a fentiekről a Bíróság ítélete által megállapított jogi tényállásnak megfelelően hozzon határozatot;

– mindenesetre, a Bizottságot kötelezze saját, valamint az ADM-nek az Elsőfokú Bíróság és a Bíróság előtti eljárásban felmerült költségeinek viselésére.

13 A Bizottság azt kéri, hogy a Bíróság:

– a fellebbezést utasítsa el;

– kötelezze a felpereseket a költségek viselésére.

Felhozott jogalapok

14 A fellebbezők fellebbezésük alátámasztásaképp az alábbi jogalapokat hozzák fel:

– visszaható hatály tilalma elvének megsértésére amiatt, hogy az Elsőfokú Bíróság jóváhagyta az iránymutatás Bizottság általi visszaható hatállyal való alkalmazását;

– az egyenlőség elvének megsértése:

– amiatt, hogy az Elsőfokú Bíróság jóváhagyta a Bizottság által a párhuzamosan elkövetett versenyjogi jogsértések miatt alkalmazott bírságok számítási módszereivel kapcsolatos, attól függő megkülönböztetést, hogy ez utóbbi az iránymutatás közzétételét megelőzően vagy az után hozta a határozatot;

– amiatt, hogy az Elsőfokú Bíróság jóváhagyta, hogy a Bizottság a kiszabandó bírság tekintetében ugyanolyan kiindulási összeget állapított meg az ADM ellen, mint az Ajinomoto ellen, miközben az utóbbi EGT-ben fennálló piaci részesedése majdnem az ADM részesedésének kétszerese;

– a *ne bis in idem* elv megsértése, amiatt, hogy az Elsőfokú Bíróság úgy ítélte meg, a Bizottság nem köteles az ADM által más hatóságoknak ugyanezen cselekmények alapján fizetett bírságokat sem beszámítani, sem figyelembe venni;

– az indokolási kötelezettség megsértése:

– annak megállapítása miatt, hogy a Bizottság nem volt köteles az ADM által a harmadik államokban fizetett bírságokat figyelembe venni, miközben a Bizottság által kiszabott bírság többek között az ADM nemzetközi forgalmának függvénye, és következésképpen az utóbbi elleni bírság kiszabása azon államokban teljesített forgalma függvényében kell, hogy történjen, ahol már kiszabtak ellene bírságot;

– annak megállapítása miatt, hogy a bírság ésszerű, annak ellenére, hogy a Bizottság megszegte az ADM EGT-ben lizinből eredően elért forgalmának figyelembevételére vonatkozó kötelezettségét;

– a bizonyítékok elferdítése, annak megállapítása miatt, hogy a Bizottság bizonyította a gazdasági hatás létezését, miközben e bizonyítékok nem jelentik az árszintek összejátszás hiányának esetére vonatkozó elemzését és ezért nem mutatják ki, hogy az árak magasabbak voltak, mint egyébként lettek volna;

– azon elv megsértése, amely szerint a Bizottság köteles betartani azon szabályokat, amelyeket maga állított fel magával szemben, mivel az Elsőfokú Bíróság megengedte, hogy az iránymutatás rendelkezéseit megszegje;

– az Bíróság és az Elsőfokú Bíróság értelmezésének megfelelő arányosság elvének megsértése, amely elv szerint valamilyen kapcsolat kell, hogy fennálljon a bírságok és az alapul vett forgalom között.

A fellebbezésről

A visszaható hatály tilalmára vonatkozó első jogalapról

15 A fellebbezők első jogalapjukban azt kifogásolják, hogy az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 39–61. pontjában az iránymutatásnak a Bizottság által visszaható hatállyal való alkalmazása jóváhagyásával megsértette a visszaható hatály tilalmának elvét.

16 Azzal érvelnek, hogy a bírság összege alacsonyabb lett volna az iránymutatás által megállapított összegnél, ha a Bizottság az azelőtt érvényben lévő gyakorlatot követte volna.

17 Az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítéletben ugyane bíróság ugyanígy megfogalmazott érvelésére alapozva utasította el e kifogást, amely alapján aztán Bíróság a C-189/02. P. sz., C-202/02. P. sz., C-205/02. P – C-208/02. P. sz. és C-213/02. P. sz., Dansk Rørindustri kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án ítéletet hozott (EBHT 2005., I-5425. o.).

18 A fenti ítélet 205. és 206. pontjában a Bíróság a következőképpen foglalta össze az Elsőfokú Bíróság érvelését:

„202 Az Elsőfokú Bíróság először helyesen állapította meg, hogy az Egyezmény 7. cikkében megfogalmazott, a büntető jogszabályok visszaható hatálya tilalmára vonatkozó elv a közösségi jog egyik alapelvét képezi, amelynek betartása a versenyjogi szabályok megsértése miatt történt bírság kiszabása során is kötelező, és hogy ezen elv megköveteli, hogy a kiszabott szankciók megfeleljenek a jogsértés elkövetése idején hatályban lévő szankcióknak.

203 Az Elsőfokú Bíróság ezek után úgy ítélte meg, hogy az iránymutatás a jogsértéseket megelőzően is hatályban lévő, a bírságok összegének meghatározását szabályozó 17. rendelet 15. cikkének jogi keretein belül helyezkedik el.

204 Az iránymutatás által szabályozott bírság kiszámítási módszere továbbra is a fenti rendelkezés által előírt elvekre alapul, mivel a számítást mindig a jogsértés súlyosságának és időtartamának alapján kell elvégezni, és a bírság legnagyobb összege nem haladhatja meg az összforgalom 10%-át.

205 Az irányelv nem módosítja tehát a szankciók jogi keretét, amit továbbra is kizárólag a 17. rendelet határoz meg. A Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlata nem része e jogi keretnek.

206 Végül, az Elsőfokú Bíróság szerint nincs szó a bírságok visszaható súlyosításáról, még ha az iránymutatás bizonyos esetekben a bírságok

növelését is eredményezheti. Ez a Bizottság 17. rendeletből eredő, bírságok összegének meghatározásával kapcsolatos mérlegelési jogköréből adódik. Ezen intézmény tehát versenypolitikája igényeinek megfelelően bármikor felemelheti a bírságok mértékét, feltéve hogy a 17. rendeletben meghatározott határok között marad [...]."

19 Ahogy a Bíróság a fent hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletének 207. és 208. pontjában megállapította, az Elsőfokú Bíróság azon fent hivatkozott előfeltételezése, hogy az iránymutatás nem része a bírságok összegét meghatározó jogi keretnek, mivel e jogi keretet kizárólagosan csak a 17. rendelet 15. cikke szabályozza, és ezért az iránymutatás az annak elfogadását megelőzően elkövetett jogsértésekre való alkalmazása nem sérti a visszaható hatály tilalmát, nem helyénvaló.

20 Ugyanis valamely büntetési politika, ez esetben a Bizottság általános versenyjogi bírságkiszabási politikájának módosításának – főleg, ha e politikát magatartási szabályok, mint például az iránymutatás elfogadása révén alkalmazzák – kihatásai lehetnek a visszaható hatály tilalmának elvére (a fent hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 222. pontja).

21 Mindemellett, a versenyjogi közösségi szabályok hatékony alkalmazása megkívánja, hogy a Bizottság a bírságok mértékét bármikor e politika igényeihez tudja igazítani (a 100/80–103/80. sz., Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1983. június 7-én hozott ítélet [EBHT 1983., 1825. o.] 109. pontja és a fent hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 227. pontja).

22 Ebből következik, hogy az olyan közigazgatási eljárásban érintett vállalkozások, amelynek következményeképpen bírság kiszabására is sor kerülhet, nem alapozhatnak jogos elvárást arra a tényre, hogy a Bizottság a korábban kiszabottakhoz képest nem fogja növelni a bírságok összegét, illetve nem fogja módosítani e bírságok kiszámításának módszerét (a fent hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 228. pontja).

23 Következésképpen a jelen ügyben a vállalkozásoknak tekintetbe kell venniük azon lehetőséget, hogy a Bizottság bármikor úgy dönthet, hogy a múltban alkalmazott mértékhez képest megemeli a bírságok összegét (a fent hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 229. pontja).

24 Ez nemcsak arra az esetre érvényes, amikor a Bizottság a bírságok kiszabásakor az egyes határozatokban megemeli a bírság mértékét, hanem arra is, ha ez az emelés egyes esetekben olyan általános hatályú magatartási szabályok alkalmazásával történik, mint az iránymutatás (a fent hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 230. pontja).

25 Ugyanúgy, mint a Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben, ebből azt a következtetést kell levonni, hogy még ha fel is tételezzük, hogy az iránymutatás és különösképpen az abban meghatározott új bírságszámítási módszer a kiszabott bírságok mértékére súlyosító hatással vannak, az előbbi ésszerűen előrelátható volt az olyan vállalkozások számára, mint a fellebbezők, abban az időszakban, amikor a tárgybeli jogsértéseket elkövették, és hogy a Bizottság a megtámadott határozatban az iránymutatásnak az elfogadása előtti jogsértésekre való alkalmazásával nem sértette meg a visszaható hatály tilalmának elvét (a fent hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 231. és 232. pontja).

26 Következésképpen az Elsőfokú Bíróság nem alkalmazta tévesen a jogot, amikor elutasította a visszaható hatály tilalmának megsértése miatti megsemmisítésre vonatkozó jogalapot.

27 A fentiekre tekintettel a fellebbezés első jogalapját el kell utasítani.

Az egyenlőség elvének megsértésére vonatkozó második jogalapról

28 A fellebbezők által hivatkozott második jogalap két alpontra osztható. Az ADM azt rója fel az Elsőfokú Bíróságnak, hogy megsértette az egyenlőség elvét egyrészről azzal, hogy jóváhagyta a Bizottság által a párhuzamosan elkövetett versenyjogi jogsértések miatt alkalmazott bírságok számítási módszereivel kapcsolatos, attól függő megkülönböztetést, hogy ez utóbbi az iránymutatás közzétételét megelőzően vagy az után hozta a határozatot (a megtámadott ítélet 69–75. pontja), másrészről pedig a kiszabandó bírság tekintetében ugyanolyan kiindulási összeget állapított meg az ADM-mel szemben, mint az Ajinomotóval szemben, miközben ez utóbbi EGT-ben fennálló piaci részesedése majdnem az ADM részesedésének kétszerese (a megtámadott ítélet 207. és 211–214. pontja).

29 A második jogalap első alpontja szorosan kapcsolódik az első jogalaphoz annyiban, hogy az állítólagos megkülönböztető bánásmód abból a tényből ered, hogy egy bizonyos időponttól az iránymutatást alkalmazták.

30 Amint azt a jelen ítélet 21. pontjában leszögeztük, a Bizottság bármikor úgy dönthet, hogy a múltban alkalmazott mértékhez képest megemeli a bírságok összegét.

31 Ezért a Bíróság a fent hivatkozott Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletben elutasította a többek között arra alapozott jogalapot, miszerint a Bizottság által alkalmazott módszer hátrányosan megkülönböztető jellegű, mert a kérdéses ügy tényállása ugyanabban az időben keletkezett, mint olyan egyéb eljárásoké, amelyekben Bizottság a kérdéses ügynél korábban hozott határozatot, és amelyekben lényegesen alacsonyabb összegű bírságokat szabott ki.

32 Ezért a második jogalap első alpontja nem állja meg a helyét.

33 A második jogalap második alpontjával kapcsolatosan a fellebbezők érvelése azon az előfeltételezésen alapul, hogy amennyiben több vállalkozás vett részt ugyanabban a jogsértésben, a bírság kiindulási összegei csak a kérdéses termék EGT-n belüli eladásaiból eredő forgalma alapján térhetnek el. Ez az előfeltételezés hibás.

34 Amint a fent idézett Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 243. és 312. pontjából kiviláglik, a kiindulási összegek között megengedett a kérdéses forgalmon kívül egyéb tényezőkön alapuló különbségtétel.

35 Az Elsőfokú Bíróság nem követett el jogban való tévedést, amikor a megtámadott ítélet 212. pontjában a hatáskörébe tartozó ténybeli megállapítások alapján úgy ítélte meg, hogy az ADM összforgalma, amely egy vállalkozás méretének és teljesítményének jelzője, világosan mutatja, hogy az ADM kétszer nagyobb méretű, mint az Ajinomoto, ami egyidejűleg kompenzálja azon tényt, hogy az EGT-beli lizinpiacon az Ajinomotónál kisebb befolyással bír, és magyarázatot ad arra, hogy a bírság kiindulási összege kielégítően elrettentő mértékben kerüljön meghatározásra.

36 Következésképpen, a második jogalap második alpontját, illetve a második jogalap egészét el kell utasítani.

A ne bis in idem elvével együtt járó elv megsértésére vonatkozó harmadik jogalapról

A felek érvei

37 A tárgyalás során kifejtett harmadik jogalapukkal a fellebbezők egy, a *ne bis in idem* elvével együtt járó elv megsértésére hivatkoznak, amiatt, hogy az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 85–104. pontjában úgy ítélte meg, hogy a Bizottság nem köteles az ADM által más hatóságoknak ugyanezen cselekmények alapján fizetett bírságokat sem beszámítani, sem figyelembe venni.

38 E jogalap három alpontra osztható.

39 A fellebbezők először azzal érvelnek, hogy az Elsőfokú Bíróság tévesen alkalmazta jogot azzal, hogy a *ne bis in idem* elvét és a 7/72. sz., Boehringer Mannheim kontra Bizottság ügyben 1972. december 14-én hozott ítéletet (EBHT 1972., 1281. o.) túl megszorítóan értelmezte. Azzal érvelnek, hogy az alapvető elvek között a *ne bis in idem* elvnek létezik egy vele együtt járó elve, amely szerint az ugyanazon tényekre vonatkozó párhuzamos szankciókat figyelembe kell venni. A közösségi jog egyik alapelvéről van tehát szó, amely mindenfajta egyezményi rendelkezéstől függetlenül létezik. A fellebbezők fenntartják, hogy a fent hivatkozott Boehringer Mannheim kontra Bizottság ítéletben a Bíróság egy harmadik állam ügyét tárgyalta, és úgy ítélte meg, hogy az ilyen jellegű ügyekben az igazságszolgáltatás alapvető elvei alkalmazandóak. A gondos igazságszolgáltatás és az arányosság elvének megfelelő lenne, ha a később alkalmazott szankciók figyelembe vennék azon szankciókat, amelyeket egy bármely másik igazságszolgáltatás ugyanazon cselekmények alapján már kiszabott. Ha valamely bíróság másképpen járna el, az az érintett vállalkozásokat túlzott szankcióval sújtaná, és ez az elrettentés szükségességéhez és/vagy a büntető igazságszolgáltatáshoz mérten aránytalan bírság kiszabását jelentené.

40 Továbbá, a fellebbezők azzal érvelnek, hogy a megtámadott ítélet 101. és 102. pontjában megfogalmazott következtetés, amely szerint nem bizonyították, hogy a Bizottság által és a harmadik államok által szankcionált jogsértést alkotó tények azonosak, a bizonyítékok elferdítését és az indokolási kötelezettség elmulasztása, valamint védelemhez való joguk megsértése miatt a Bíróság alapokmánya 36. cikkének megsértését képezi.

41 Végül, a fellebbezők azzal érvelnek, hogy az Elsőfokú Bíróság hibát vétett annak a megtámadott ítélet 103. pontjában történő megállapításával, hogy még ha a tények meg is egyeztek, a fellebbezők nem voltak jogosultak semmiféle beszámításra, mivel az ADM nem bizonyította, hogy a harmadik államokban kiszabott szankciók az EGT-ben létrejött kartell alkalmazását vagy hatását érintenék, és annak megállapításával, hogy e szankciók az ADM amerikai egyesült államokbeli és kanadai forgalmának függvényében kerültek kiszámításra. Csupán azt kellene bizonyítani, hogy az ADM a Bizottság és a harmadik államok hatóságai által szankcionált cselekményei megegyeznek. Az ADM pedig bizonyította, hogy cselekményei és a Bizottság és a harmadik államok hatóságai által szankcióval sújtott kartell pontosan ugyanazon világméretű kartellre vonatkoztak.

42 A fellebbezők által hivatkozott harmadik jogalap első alpontjával kapcsolatban a Bizottság fenntartja, hogy a fent hivatkozott Boehringer Mannheim kontra Bizottság ítéletben nem került kifejtésre az a kérdés, hogy vajon ezen intézmény köteles-e figyelembe venni valamely harmadik állam hatóságai által kiszabott szankciót abban az esetben, ha ezen intézmény által és az említett hatóságok által valamely vállalkozás ellen felhozott tények azonosak. Úgy véli, jó oka van feltételezni, hogy a 14/68. sz., Wilhelm és társai ügyben 1969. február 13-án hozott ítéletben (EBHT 1969., 1. o.) és a fent hivatkozott Boehringer Mannheim kontra Bizottság ítéletben felhozott természetes jog elve csupán az Európai Unióban alkalmazható. Az Unió összes bírósága köteles lenne, mindenesetre a versenyjog tekintetében, a Bíróság uralkodó ítélkezési gyakorlatának eleget tenni, miközben a tagállamok valamint a közösségi intézmények hatáskörei fedik egymást. Eközben semmi ilyesfajta kapcsolatról vagy átfedésről nincs szó az Amerikai Egyesült Államok és az Európai Közösség között.

43 A fellebbezők által hivatkozott harmadik jogalap második alpontjával kapcsolatban a Bizottság fenntartja, hogy az Elsőfokú Bíróság a fent hivatkozott Boehringer Mannheim kontra Bizottság ítéletre hivatkozva megállapította, hogy a közösségi és az amerikai hatóságok a kartell tagjainak saját területükön kifejtett magatartására voltak kíváncsiak. Ezen ítéletben a Bíróság különbséget tett valamely kartell létrejöttéről szóló megállapodások és a kartell különböző helyeken való alkalmazása között.

44 Az említett harmadik jogalap harmadik alpontja tekintetében a Bizottság arra hivatkozik, hogy az ADM a megtámadott ítélet 103. pontját helytelenül értelmezte. Az Elsőfokú Bíróság tulajdonképpen azt a kérdést taglalta, hogy vajon az egyesült államokbeli és kanadai elmarasztaló ítéletek a Bizottság által a megtámadott határozatban szankcionálttal azonos magatartásra irányultak-e.

45 A Bizottság úgy véli, hogy amennyiben a közösségi hatóságok és az amerikai hatóságok által büntetni rendelt tények tárgya és területi meghatározottsága nem ugyanaz, akkor azok nem tekinthetők azonosnak. A Bizottság és az amerikai hatóságok által büntetni rendelt tények nem azonosak, és az ADM semmiféleképpen nem jogosult azt a képzetet kelteni, hogy az utóbbi hatóságok az ADM-et az EGT-ben létrejött kartellek megvalósításáért kívánták szankcionálni.

A Bíróság álláspontja

– A harmadik jogalap első alpontjáról

46 Amint az a tárgyalás során kiderült, a fellebbezők nem magára a *ne bis in idem* elvre hivatkoznak. Nem azt állítják tehát, hogy a Bizottság jogtalanul indított ellenük

eljárást, illetve hogy nem volt jogosult bírság kiszabására. A fellebbezők inkább arra hivatkoznak, hogy az igazságszolgáltatás alapvető elvei között a *ne bis in idem* elvnek létezik egy együtt járó elve, amely szerint az ugyanazon tényekre vonatkozó, azonos célú büntetéseket figyelembe kell venni.

47 E tekintetben elöljáróban meg kell jegyezni, hogy a Bíróság felülvizsgálatának célja a fellebbezés keretében egyrészt annak vizsgálata, hogy vajon az Elsőfokú Bíróság jogilag megfelelő módon kellő mértékben vette-e figyelembe az EK 81. cikk és a 17. rendelet 15. cikke fényében az összes lényeges tényezőt a meghatározott magatartás súlyosságának megállapítása tekintetében, másrészről annak vizsgálata, hogy vajon az Elsőfokú Bíróság jogilag kielégítő módon adott-e választ a felperes által a bírság visszavonására vagy csökkentésére irányuló jogalapjainak összességére (fent hivatkozott Dansk Rørindustri kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 244. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

48 A jelen ügyben az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 98. pontjában kifejtette, hogy a fent hivatkozott Boehringer Mannheim kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 3. pontjának megfogalmazásából az tűnik ki, hogy a Bíróság nem fejtette ki azon kérdést, hogy vajon a Bizottság köteles-e figyelembe venni a valamely harmadik állam hatóságai által kiszabott szankciót abban az esetben, ha ezen intézmény által és az említett hatóságok által valamely vállalkozás ellen felhozott tények azonosak, miközben a Bíróság a Bizottság és valamely harmadik állam hatóságai által vitatott tények azonosságát a fent meghatározott vizsgálat előfeltételéül állította.

49 Ezzel kapcsolatban az Elsőfokú Bíróság nem alkalmazta tévesen a jogot. Tulajdonképpen a fent hivatkozott Boehringer Mannheim kontra Bizottság ítéletben a Bíróság nem foglalkozott ezzel a kérdéssel, mivel nem került bizonyításra, hogy egyrészt a Bizottság által, másrészt az amerikai hatóságok által felperessel szemben összegyűjtött tények azonosak lettek volna.

50 Továbbá, azzal, hogy az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 99. pontjában a fent hivatkozott Wilhelm és társai ítélet 11. pontjára hivatkozott, úgy ítélte meg, hogy

egyrészt a tagállamok nemzeti piacai és a közös piac közötti magas szintű függőségből adódó, másrészről a Közösség és a tagállamok között ugyanazon területen, vagyis a közös piacon fennálló kartellek tekintetében felmerülő hatáskörmegosztás különös rendszeréből eredő különleges helyzet eredően a Bíróság, mivel elfogadta a kettős eljárás lehetőségét, úgy határozott, hogy a párhuzamos eljárásokból eredő esetleges kettős büntetésre tekintettel az első szankciót kiszabó határozatot a méltányosság követelménye jegyében figyelembe kell venni.

51 Az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 100. pontjában megállapította, hogy a jelen ügyben nem áll fenn ez a helyzet, és azt a következtetést vonta le, hogy egy olyan kifejezett egyezményi rendelkezésre való hivatkozás hiányában, amely előírja, hogy a Bizottság köteles a bírság összegének megállapítása során valamely harmadik állam, mint például az Amerikai Egyesült Államok vagy Kanada hatóságai vagy bíróságai által ugyanazon vállalkozás tekintetében ugyanazon tényre vonatkozóan már kiszabott szankciókat figyelembe venni, a fellebbezők nem jogosultak a Bizottságnak felróni, hogy a jelen ügyben ezen állítólagos kötelezettségét megszegte.

52 Még ha fel is tesszük, hogy ezen érvelés hibás és a harmadik államok által kiszabott szankció olyan tényező, amelyet a jelen ügyben a bírság összegének megállapításával kapcsolatos körülményeinek értékelés érdekében figyelembe kell venni, az az elleni kifogás, hogy a Bizottság nem vette figyelembe a harmadik államokban már kiszabott szankciókat, csak akkor bírna relevanciával, ha egyrészt az ADM-mel kapcsolatosan a Bizottság által, másrészt pedig az egyesült államokbeli és kanadai hatóságok által összegyűjtött tények azonosak volnának.

53 Az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 101–103. pontjában másodlagosan megvizsgálta, hogy a fellebbezők bizonyították-e ezt az azonosságot. Ezért meg kell vizsgálni a harmadik jogalap többi, e pontokra hivatkozó alpontját is.

54 A fellebbezők által a harmadik jogalap első alpontjában ugyancsak hivatkozott gondos ügyintézés elve a jelen jogi háttér mellett nem bír relevanciával.

– A harmadik jogalap második alpontjáról

55 Az Elsőfokú Bíróság azon megállapítását tekintve, hogy az ADM-mel szemben a Bizottság által, valamint az egyesült államokbeli és kanadai hatóságok által alapul vett tények azonossága nem került bizonyításra, a fellebbezők először is a bizonyítékok elferdítésére hivatkoznak. Azzal érvelnek, hogy az a tény, hogy a lizinnel és a citromsavval kapcsolatos jogsértések elkülönülnek, mind az Egyesült Államokban, mind Kanadában – amely államokban e jogsértések az ADM-mel szemben külön vádpontoknak minősülnek – kötött vádalkura vonatkozó iratokból egyértelműen kitűnik. Sem ezen iratok, sem egyéb tényezők nem engednek arra következtetni, hogy a kérdéses megállapodások „kartell megállapodások és összehangolt magatartások nagyobb összességébe" illeszkedtek volna.

56 Mindemellett az Elsőfokú Bíróság nem vélekedett úgy, hogy a lizinnel és a citromsavval kapcsolatos jogsértések el ne különültek volna egymástól. A megtámadott ítélet 103. pontjának elején valóban kifejezte kétségeit azzal kapcsolatban, hogy vajon a lizinről szóló kartellel kapcsolatos elmarasztaló ítélet elkülönülőnek tekinthető-e a citromsavra vonatkozó kartellel kapcsolatos elmarasztaló ítélettől. Mindemellett úgy vélte, hogy mégiscsak ez a helyzet áll fenn.

57 Még ha az Elsőfokú Bíróság úgy is találta, hogy az Egyesült Államokban és Kanadában hozott elmarasztaló ítéletek a kartellmegállapodások és összehangolt magatartások nagyobb összességére vonatkoztak, nem állapítható meg, hogy e bíróság elferdítette volna a bizonyítékokat. A megtámadott ítélet 102. pontjában megfogalmazott hivatkozást, amely szerint „az Egyesült Államokban, valamint Kanadában hozott elmarasztaló ítéletek [amelyek] a kartellmegállapodások és összehangolt magatartások nagyobb összességére vonatkoztak", a fent idézett Boehringer Mannheim kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 5. pontjának fényében értelmezendő, amelyben a „nagyobb összesség" említésre kerül, és amelyre az Elsőfokú Bíróság az ezt megelőző pontban utalt. Tehát úgy kell értelmezni fogalmat, hogy az említett elmarasztaló ítéletek a citromsavval kapcsolatos cselekményekre is vonatkoznak, amely nem képezi a megtámadott ítélet tárgyát.

58 A bizonyítékok elferdítésére hivatkozó kifogást tehát el kell utasítani.

59 A fellebbezők továbbá arra hivatkoznak, hogy az Elsőfokú Bíróság az eljárások azonosságára általuk benyújtott kiegészítő bizonyítékokat indokolás nélkül elutasította, és ezzel megsértette a Bíróság alapokmányának 36. cikkét.

60 Ezzel kapcsolatban érdemes emlékeztetni arra, hogy az Elsőfokú Bíróságnak az ítéletek indokolására vonatkozó, a Bíróság alapokmánya 36. cikke és 53. cikkének (1) bekezdése szerinti kötelezettsége nem kötelezi az Elsőfokú Bíróságot arra, hogy a bírósági eljárás felei érvelésének mindegyik elemét kimerítően és pontról pontra követő tényállást vegyen fel. Az indokolás tehát lehet hallgatólagos, feltéve hogy lehetővé teszi az érdekeltek számára, hogy megismerjék azokat az indokokat, amelyek alapján a kérdéses intézkedéseket hozták, valamint a Bíróság számára, hogy bírósági felülvizsgálatát el tudja végezni (lásd e tekintetben, a C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-123. o.] 372. pontját).

61 Az ADM által benyújtott kiegészítő bizonyítékok tekintetében az Elsőfokú Bíróság nem sértette meg a reá háruló indokolási kötelezettséget. Indokolása azon az előfeltételezésen alapul, hogy az alapul vett tények azonosságának bizonyítása érdekében a fellebbezőknek azt kellett volna bizonyítaniuk, hogy az Egyesült Államokban és Kanadában hozott elmarasztaló ítéletek ezen államok területén kívül, és különösképpen az EGT-ben létrejött kartell alkalmazásaira vagy hatásaira vonatkoztak. Megállapítva, hogy ezt egyáltalán nem bizonyították, az Elsőfokú Bíróság e kritériummal kapcsolatosan a fellebbezők által benyújtott kiegészítő bizonyítékokat hallgatólagosan elégtelennek minősítette.

62 Ebből következően a Bíróság alapokmánya 36. cikkének megsértésére hivatkozó kifogás nem fogadható el.

63 Végül, a fellebbezők azzal érvelnek, hogy mivel a Bizottság beadványaiban és a megtámadott határozatban egyértelműen elismerte, hogy a harmadik államokban indított eljárásokban szankcionált tények pontosan ugyanazok voltak, mint amelyeket az Elsőfokú Bíróság előtt felhoztak, ezért az ezzel ellentétes megállapítás kapcsán ez lehetőséget kellett volna biztosítania számukra a meghallgatásra.

64 Ezzel kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság valóban említette, hogy az EGT-ben elkövetett jogsértés egy világméretű kartell fennállásából származik. Mindeközben a Bizottság nem találta úgy, hogy a fellebbezők ellen egyrészt általa, másrészt az egyesült államokbeli valamint kanadai hatóságok által összegyűjtött tények azonosak lennének.

65 A megtámadott határozat indokolásának 183. pontjából kiderül, hogy a Bizottság azt rója fel az ADM-nek és a többi, a határozattal érintett vállalkozásnak, hogy megsértették az EK-Szerződés 81. cikkét és az EGT-Megállapodás 53. cikkét azzal, hogy az EGT-n belül egy kartellmegállapodás keretében meghatározták a lizin árait, ellenőrizték a kínálatot és felosztották egymás között az eladási mennyiségeket, valamint az általuk elfogadott eladási kvóták betartásának érdekében információt cseréltek. Ugyanezen határozat indokolásának 31. pontjában a Bizottság megemlítette, hogy az egyesült államokbeli, valamint a kanadai hatóságok által szolgáltatott információk szerint az e határozat által érintett vállalkozások ellen kiszabott büntető bírságok csupán azon versenyellenes hatásokat vették figyelembe, amelyeket a vizsgált kartell ezen igazságszolgáltatási szervek hatáskörébe tartozó területeken hozott létre.

66 Ebből következően a Bizottság úgy vélte, hogy a kartell különböző területeken történt alkalmazásáról volt szó. Következésképpen a Bizottság megállapításai lehetőséget adtak a fellebbezők részére, hogy álláspontjukat e tekintetben eredményesen megvédjék.

67 Ennél fogva a meghallgatáshoz való jog megsértésére hivatkozó kifogás nem megalapozott.

– A harmadik jogalap harmadik alpontjáról

68 A megtámadott ítélet 103. pontja az Elsőfokú Bíróságnak a felrótt tények azonosságára vonatkozó elemzésébe illeszkedik.

69 Ezzel kapcsolatosan le kell szögezni, hogy amikor egy harmadik államban kiszabott szankció a kartell csupán az ezen állam piacára gyakorolt alkalmazásaira, illetve hatásaira vonatkozik, a közösségi szankció pedig a kartell közösségi piacra gyakorolt alkalmazásaira, illetve hatásaira vonatkozik, a tények azonossága nem megállapítható.

70 Az, hogy az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 103. pontjában hangsúlyozta, hogy a kérdéses bírságokat az Egyesült Államokban és Kanadában elért forgalom függvényében számították ki, azon következtetés alátámasztására szolgált, amely szerint a bírságok a kartell ezen államok területén, és nem az EGT területén történt alkalmazásának szankcionálását célozta.

71 Az Elsőfokú Bíróság szerint az ADM nem bizonyította, hogy a kérdéses kartell egyesült államokbeli, valamint kanadai piacra gyakorolt alkalmazásain, illetve hatásain felül az ezen államokban kiszabott szankciók a kartell EGT-ben gyakorolt alkalmazásaira, illetve hatásaira is vonatkoztak volna.

72 A fellebbezők által a harmadik jogalap harmadik alpontjában felhozott fő kifogás tehát nem megalapozott.

73 Másodlagosan azzal érvelnek, hogy a Bizottság köteles figyelembe venni az egyéb hatóságoknak megfizetett, az amerikai egyesült államokbeli, valamint kanadai forgalom alapján kiszámított bírságokat, mint a jelen ügyben is, a Bizottság figyelembe veszi a fellebbezők lizinre vonatkozó világméretű forgalmát a rájuk kiszabandó bírság kiszámítása vonatkozásában. Ezzel az említett intézmény a hivatkozott bírságot a fellebbezők az EGT-beli piacán elért forgalmához hozzáadva azon államokban elért forgalma alapján számítaná ki, ahol a fellebbezők már fizettek bírságokat.

74 Mindemellett, a megtámadott határozatban a világméretű forgalom csupán az érdekelt vállalkozások viszonylagos méretének az EGT-ben fennálló lizinpiacon történő lényeges jogsértés elkövetésére való tényleges lehetőségük figyelembevétele érdekében történt összehasonlítására szolgált.

75 Ezt a kifogást tehát el kell utasítani.

76 Mivel a fellebbezők által az Elsőfokú Bíróságnak azon megállapítása ellen felhozott összes kifogása, amelyek szerint az alapul vett tények azonosságát nem bizonyították, nem megalapozottak, a harmadik jogalapot el kell utasítani.

Az indokolási kötelezettség megsértésére vonatkozó negyedik jogalapról

77 A negyedik jogalap két alpontra osztható.

78 E jogalap első alpontjával, amely a megtámadott ítélet 85–94. pontjára vonatkozik, a fellebbezők azzal érvelnek, hogy az Elsőfokú Bíróság megsértette a Bíróság alapokmányának 36. cikkét azzal, hogy úgy ítélte meg, hogy a Bizottság nem volt köteles figyelembe venni a fellebbezők által harmadik államokban fizetett bírságokat, noha a Bizottság által kiszabott bírság többek között világméretű forgalmuk függvénye, következésképpen a fellebbezők ellen azon államokban elért forgalmuk függvényében szabott ki bírságot, amelyekben már bírság fizetésére kötelezték őket.

79 A negyedik jogalap második alpontjával, amely a megtámadott ítélet 198–206. pontjára vonatkozik, a fellebbezők azt róják fel az Elsőfokú Bíróságnak, hogy megsértette a Bíróság alapokmányának 36. cikkét azzal, hogy megállapította, a bírság ésszerű, annak ellenére, hogy a Bizottság nem tett eleget a fellebbezőknek az EGT-ben a lizin piacán elért forgalmuk figyelembevételére vonatkozó kötelezettségének.

80 Az Elsőfokú Bíróságot terhelő indokolási kötelezettségre vonatkozó követelményekkel kapcsolatban a jelen ítélet 60. pontjára érdemes visszautalni.

81 A jelen ügyben az Elsőfokú Bíróság ítélete a kérdéses két szempontot tekintve kielégítően megindokolt. Egyrészről az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 85–103. pontjában részletesen indokolta azon következtetését, hogy a Bizottság nem volt köteles az ADM által harmadik országokban fizetett bírságokat figyelembe venni. Másrészt, a megtámadott ítélet 198–206. pontjában kifejtette a fellebbezők arra vonatkozó érvelései elutasításával kapcsolatos indokait, amelyek szerint a bírság aránytalan volt az ADM EGT-ben a lizin piacán elért forgalmához képest.

82 Következésképpen a negyedik jogalapot el kell utasítani.

A bizonyítékok elferdítésére vonatkozó ötödik jogalapról

83 Az ötödik jogalappal, amely a megtámadott ítélet 142–171. pontjára vonatkozik, a fellebbezők azzal érvelnek, hogy az Elsőfokú Bíróság elferdítette a bizonyítékokat annak megállapításával, hogy a Bizottság bizonyította a gazdasági hatás létezését.

84 Pontosabban, a fellebbezők a bizonyítékok elferdítését róják fel az Elsőfokú Bíróságnak, amelyet annak megállapításával valósított meg, hogy álláspontja szerint a Bizottság jogilag kielégítő módon bizonyította, hogy az árak magasabbak voltak, mint az összejátszás hiányában lettek volna. A Bizottság által benyújtott bizonyítékok, amelyeknek a létezését az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 154–160. pontjában állapította meg, csupán a tényleges árszinteket mutatták ki, anélkül hogy a kartell hiányában valószínűen fennálló árszinteket elemezték volna.

85 Ezzel kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy a tények értékelése, az Elsőfokú Bíróság előtt bemutatott bizonyítékok elferdítésének esetére is figyelemmel, nem olyan jogi kérdés, amely a Bíróság felülvizsgálatának hatálya alá tartozna (lásd többek között a C-280/99. P – C-282/99. P. sz., Moccia Irme és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2001. június 21-én hozott ítélet [EBHT 2001., I-4717. o.] 78. pontját).

86 A fellebbezők tehát nem bizonyították, hogy a bizonyítékokat elferdítették volna. Az általuk az Elsőfokú Bíróság érvelése ellen felhozott kifogás megalapozatlan. Ahogy azt a főtanácsnok indítványának 124. pontjában kifejtette, a megtámadott határozat valamint a megtámadott ítélet olvasatából kitűnik, hogy a Bizottság jó néhány bizonyítékot szolgáltatott a kartell által előidézett áremelkedésre vonatkozóan, és e bizonyítékokat az Elsőfokú Bíróság behatóan megvizsgálta. A fellebbezők annak igazolására irányuló érveléseiből, amelyek szerint nem került bizonyításra, hogy az alkalmazott árak jogsértés hiányában egy oligopólium fennállása esetén alkalmazott áraknál magasabbak lettek volna, az Elsőfokú Bíróság nem hozott létre olyan bizonyítékokat, amelyeket ezen érvelések nyilvánvalóan nem tartalmaztak.

87 Következésképpen, az ötödik jogalapot el kell utasítani.

Azon elv megsértésére vonatkozó hatodik jogalapról, amely szerint a Bizottság köteles betartani azon szabályokat, amelyeket maga állított fel magával szemben

88 A hatodik jogalappal a fellebbezők azt róják fel az Elsőfokú Bíróságnak, hogy a megtámadott ítélet 191–206. pontjában megsértette azon elvet, amely szerint a Bizottság köteles betartani azon szabályokat, amelyeket maga állított fel magával szemben.

89 Az Elsőfokú Bíróság megállapította, hogy a Bizottság a kiindulási összeg megállapításánál nem vette figyelembe a fellebbezők összes terméksorára vonatkozó összesített forgalmát, valamint a lizin világméretű forgalmát, és ebből következően nem tett eleget a figyelembe veendő forgalom alapulvételére vonatkozó kötelezettségének. A Bizottság saját iránymutatásának megsértése ellenére az Elsőfokú Bíróság úgy ítélte meg, hogy a bírság jogszerű volt, mivel nem sértette meg az arányosság elvét. Az Elsőfokú Bíróság nem lenne jogosult indokolás nélkül a Bizottságnak megengedni, hogy az iránymutatást megszegje. Amennyiben megengedi a Bizottságnak, hogy csupán az arányosság követelményeire korlátozva figyelmen kívül hagyja az iránymutatást, veszélyeztetné a jogbiztonság, valamint a gondos ügyintézés elvét, valamint hátrányos megkülönböztetést jelentene a fellebbezők, és azon vállalkozások között, amelyek tekintetében az iránymutatást megfelelően alkalmazzák.

90 Ezen indokok miatt az Elsőfokú Bíróságnak a bírságok megfelelő mértékének megállapítása érdekében az ADM figyelembe veendő forgalmát alapul véve a bírságok kiszabására vonatkozó iránymutatásban felvázolt módszert kellett volna alkalmaznia. Mivel e kötelezettségét elmulasztotta, megsértette azon elvet, amely szerint a Bizottság köteles betartani azon szabályokat, amelyeket maga állított fel magával szemben.

91 Ezzel kapcsolatosan emlékeztetni kell arra, hogy ugyan az olyan külső hatások előidézésére vonatkozó magatartási szabályok, amely gazdasági szereplőket érintenek, mint például az iránymutatás, nem minősülnek olyan jogi szabályoknak, amelyeket a közigazgatásnak mindenképpen kötelezően be kell tartania, mégis olyan, a gyakorlatban követendő magatartási szabályt tartalmaznak, amelytől a közigazgatás egyes esetekre nézve nem térhet el, anélkül hogy olyan magyarázatot ne adna erre, amely összeegyeztethető az egyenlő elbánás elvével (lásd e tekintetben a fent hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 209. és 210. pontját).

92 Nem lehet felróni az Elsőfokú Bíróságnak, hogy megengedte volna a Bizottságnak, hogy helytelenül alkalmazza az iránymutatást. Valójában miután a megtámadott ítélet 197. pontjában úgy ítélte meg, hogy az ADM EGT-n belüli lizin piacán elért forgalmát figyelmen kívül hagyva annak összforgalmára támaszkodva a Bizottság megsértette az iránymutatás 1. A. pontja negyedik és hatodik albekezdését, maga az Elsőfokú Bíróság állapította meg a bírság arányos összegét.

93 Mindemellett, olyan esetben, amikor a kérdéses jogsértés értékelésének egyik tényezőjét a Bizottság nem vette figyelembe, az Elsőfokú Bíróság megállapította az iránymutatás megsértését és ebben az ügyben a korlátlan felülvizsgálati jogkörére hivatkozott, az egyenlőség és a jogbiztonság elve megköveteli, hogy az Elsőfokú Bíróság először megbizonyosodjon arról, hogy az említett tényező figyelembevételével a bírság mégis az iránymutatás által felállított kereten belül marad-e. Az arányosság elve csupán ezen értékelést követően alkalmazható.

94 Ebből következően az Elsőfokú Bíróság tévesen alkalmazta a jogot azzal, hogy csupán az arányosság elvét alkalmazta.

95 Tehát a megtámadott ítélet 203–205. pontjában az ADM EGT-n belüli lizin piacon elért forgalmának értékeléséből közvetettet kitűnik, hogy még ha a Bizottság e

forgalmat figyelembe véve helyesen is alkalmazta volna az iránymutatást, a bírság meghatározásának eredménye ugyanaz lett volna.

96 A hatodik jogalapot tehát el kell utasítani.

Az arányosság elvének megsértésére vonatkozó hetedik jogalapról

A fellebbezők érvelései

97 A hatodik jogalappal a fellebbezők azt róják fel az Elsőfokú Bíróságnak, hogy nem vette figyelembe a Bíróság és az Elsőfokú Bíróság által értelmezett arányosság elvét. A megtámadott ítélet 199–202. pontjában helytelenül utasította el azon érvelést, amely szerint az arányosság elve megköveteli, hogy a bírságok és a figyelembe veendő forgalom között valamilyen kapcsolat álljon fenn, és amelyből kitűnik, hogy a figyelembe veendő forgalom 115%-ának megfelelő bírság, amit a jelen ügyben állapítottak meg, aránytalan. A fellebbezők számításukat a jogsértés elkövetésének utolsó évében az EGT-n belüli lizin piacon elért forgalmukra alapozták.

98 Úgy vélik, hogy azzal ellentétben, amit az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 200. pontjában megállapított, a C-248/98. P. sz., KNP BT kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélete (EBHT 2000., I-9641. o.) magában foglal egy általános elvet, vagyis azt, hogy a szankciónak arányosnak kell lennie a vállalkozásnak azon termékpiacon képviselt nagyságával, amelyen a jogsértést elkövette.

99 A fellebbezők fenntartják, hogy a jelen ügy tényei megegyeznek azon tényekkel, amelyek alapján az Elsőfokú Bíróság a T-77/92. sz., Parker Pen kontra Bizottság ügyben 1994. július 14-én ítéletét (EBHT 1994., II-549. o.) meghozta, amelyben az Elsőfokú Bíróság azon indokkal csökkentette a bírságot, hogy a Bizottság nem kielégítő mértékben vette tekintetbe a figyelembe veendő forgalmat. Azon tény, hogy a fent hivatkozott Parker Pen kontra Bizottság ügyben nem a bírságnak a jogsértés súlyosságára tekintettel kiszámított kiindulási összegét csökkentették, hanem a végleges bírságot, nem releváns. Az említett ügyben nem került sor külön a kiindulási összeg kiszámítására. Ezen túlmenően, a fellebbezőkre kiszabott bírság a figyelembe veendő forgalomhoz mérten aránytalan, akár a bírság végleges összegét, akár a súlyosság alapján kiszámított kiindulási összeget vesszük figyelembe.

A Bíróság álláspontja

100 A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a bírság meghatározásának érdekében a Bíróság ugyanúgy jogosult a vállalkozás jelzés értékű összforgalmát, még ha az hozzávetőleges vagy hiányos is, annak méretét, valamint gazdasági teljesítményét figyelembe venni, mint a jogsértés tárgyát képező termékekből származó azon forgalomhányadot, amely a jogsértés terjedelme tekintetében jelzésértékű lehet. Egyik összegnek sem szabad a többi mérlegelési tényezőhöz képest aránytalan fontosságot tulajdonítani, és következésképpen az arányos bírság megállapítása nem lehet pusztán az összforgalmon alapuló számítás eredménye. Ez még inkább így van, amennyiben a kérdéses termékek az összforgalom csupán kicsiny hányadát teszik ki (a fent hivatkozott Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 121. pontja és a Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 243. pontja).

101 Ezzel szemben a közösségi jog nem foglal magában semmilyen általános elvet, amely szerint a szankciónak arányosnak kell lennie a vállalkozásnak azon termékpiacon képviselt nagyságával, amelyen a jogsértést elkövette.

102 Az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 200. pontjában a következő módon utasította el a fellebbezők erre vonatkozó érvelését:

„[...] Az ítélkezési gyakorlatból az következik, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében a vállalkozás összforgalmára hivatkozva felállított korlátozásnak pontosan az a célja, hogy elkerüljük, hogy a bírságok e forgalomhoz mérten aránytalanok legyenek (a fent hivatkozott Musique [D]iffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 119. pontja). Abban az esetben, ha a bírság végleges összege nem haladja meg az ADM jogsértés utolsó évében elért összforgalmának 10%-át, ezen összeg nem tekinthető aránytalannak csupán azon okból, hogy az meghaladja az érintett piacon elért forgalmat. Meg kell jegyezni, hogy a felperesek a [fent hivatkozott KNP BT kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 61. pontjára] hivatkoztak, amelyben a [Bíróság] közvetetten kiemelte, hogy »a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése [...] annak biztosítására szolgál, hogy a szankció a vállalkozásnak azon a termékpiacon létező nagyságával arányos legyen, amelyen a jogsértést elkövette . Azon a tényen túlmenően, hogy a fent említett ítélet 61. pontjában a Bíróság utaló jelleggel kifejezetten a fent hivatkozott Musique [D] iffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 119. pontjára hivatkozik, hangsúlyozni kell, hogy a kérdéses és a későbbi ítélkezési gyakorlat által át nem vett megfogalmazás a fent hivatkozott KNP BT kontra Bizottság ügyben hozott ítélet különös jogi hátterébe illeszkedik. Ebben az ügyben a felperes azt rótta fel a Bizottságnak, hogy piaci részesedésének meghatározásakor figyelembe vette a csoporton belüli eladások értékét, amely megközelítést azonban a Bíróság a fent említett indokok miatt helyesnek ítélt meg. Ezért ebből nem lehet arra következtetni, hogy az ADM-mel szemben kiszabott szankció lenne."

103 Ezen indokolás nem minősül téves jogalkalmazásnak.

104 A fent hivatkozott Parker Pen kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 94. pontjából kiviláglik, hogy az Elsőfokú Bíróság csupán a fent hivatkozott Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 121. pontjában meghatározott és a jelen ítélet 100. pontjában felidézett szabályokat alkalmazta.

105 Ezen túlmenően a Bíróságnak, amennyiben fellebbezés keretén belül jogi kérdésekről határoz, nem feladata, hogy méltányossági okokból a sajátjával helyettesítse az Elsőfokú Bíróság értékelését, mivel az utóbbi a közösségi jog megsértése miatt a vállalkozásokra kiszabott bírságok összegéről korlátlan felülvizsgálati jogkörében dönt (a fent hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 245. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

106 Következésképpen, a hetedik jogalapot el kell utasítani.

107 A fentiek összességéből következően a fellebbezést el kell utasítani.

A költségekről

108 Az eljárási szabályzat 69. cikkének 2. §-a alapján, amelyet ugyanezen szabályzat 118. cikke értelmében a fellebbezési eljárásban is alkalmazni kell, a Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. Az ADM Companyt és az ADM Ingredients-t, mivel pervesztesek lettek, a Bizottság kérelmének megfelelően kötelezni kell a költségek viselésére.

A fenti indokok alapján a Bíróság (első tanács) a következőképpen határozott:

1) A fellebbezést elutasítja.

2) Az Archer Daniels Midland Co.-t és az Archer Daniels Midland Ingredients Ltd-t kötelezi a költségek viselésére.

Aláírások